

Az ember tragédiája a debreczeni színházban.

„Az ember tragédiájá”-hoz évekkel ezelőtt gróf Esterházy Miklós, **Zichy Mihály** kartonjai alapján, **Burghardt** Ferenczel, a legnagyobb színházi festők egyikével, óriási pénzáldozatok árán diszleteket festetett, amelyek páratlan művésziességükkel Bécsben és Hamburgban — hol az Ember tragédiája német nyelven színre került — szenzációs hatást keltettek. E diszletek alapos forrástanulmány, sőt helyszíni fölvételek alapján készültek, amennyiben a londoni vásár diszlete miatt Esterházy gróf magával vitte Burghardt Londonba, aki ez alkalommal festette a „Tower” című híres képét, amellyel a bécsi Kunstverein kiállításán megnyerte az első díjat.

A diszletek mesterműveit **Zilahy Gyula** színgazgató megvette tatai Esterházy gróftól s így módjában van az Ember tragédiáját olyan kiállítással hozni színre, amilyen csak világvárosi nagy színházak színpadjain láthatók.

Az Esterházy-féle diszleteknek tizenhárom transparens hátfüggönyök van, amelyek a változó világítás mellett a legkáprázatosabb effektusokat nyújtják. A **mennyország** leheletszerű felhői végtelen távlatukkal, reszkető fényű glóriájukkal, a **paradicsomi** diszlet pirosuló almáival, tropikus melegével, pálmaerdejével és ragyogó vizével, a középipen átörro dícsfénnel, majd a paradicsomon kívül levő táj zord sziklatömbjeivel és tropikus, de mégis sivárabb színeivel csupa megragadó festmény. A többi diszlet között szenzációs hatású mindenek előtt Róma és Bizáncz. Rómának már az előtere is megragadó. Hatalmas dór oszlopok között bámulatos plasztikával van megfestve a Bacchansnő és Gladiátor szobra. Az egész képnek kiegészítése Róma háttére transparent függönyön. Hóféhér márványoszlopok és obeliszkék között szikrázva fehérlik Diana istennő temploma s jobbra gyönyörű perspektívával a feljárat a fórumra. S ez a ragyogó kép nyílt változással megy át Péter apostol szavai után a rombadőlt Rómába s távoli, holdfényes erdők tövében, hatalmas hegyek oldalában látszanak a barbár germánok, akik fölött sejtelmes fénnel ragyog az újvilág szent szimbóluma: a kereszt.

A **bizánczi diszlet** a középkor minden misztikumát földézi. A vázlatok korhű mozaikfestménye után készültek. Az egész háttér és nagy iv, az ódon lépcsős feljárattal, mely a holdfényben mintha valósággal megelevenednék, mind perkailra van festve, melyen nagy köríves nyílás látható s ezen a nyíláson keresztül ködszerű távlatban tűnik fel kupolás tornyaival, templomaival Bizáncz városának látképe, melyet gyönyörűen egészít ki az alkonyi, majd utóbb holdfényben csillámló tenger.

Páris és London már a méreteikkel is im-

ponálnak. Mélybe vesző utcák, gyönyörűen megfestett ódon házakkal. A prágai képből nyílt színváltozás van Párisra. Pár másodperc alatt a prágai kert, melynek gyönyörű transparens a Hradsint mutatja, átváltozik a forradalom Párisává, Kepler írószobája guillotinná s a színpad, melynek lángoló vörös fényéből mint a tűz fiai rohannak elő a jakobinusok, a sansculotteok, a híres tricoteuseók és az egész párisi canaille, kivilágosodik s előttünk a Gréve piacza, háttérben a profilban megfestett Notre-dame-mal, körülötte zeg-zugos utcák, szennyes és megviselt házakkal, omlatag vakolatok, a szatócsboltok feliratain mindenütt vér és penész nyomai, bevert ablakok, kifeszített ajtók: elragadó, lebilincselő erejű kép, a melyet Burghardt Zichy Mihály „A vér hatalma” és Lessier Hugo Viktor illusztrációi alapján festett.

London szintén nyílt színen változik át temetővé, melynek transparens függőnye havas tájképet mutat, süppedő sirokkal, behavazott keresztekkel. Egy hatalmas „danse macabre”, Saint-Saëns remeke gyönyörűen illeszkedik bele ebbe a jelenetbe, melyet Madách is — határozott utasítása szerint — nagyszabásu haláltáncznak képzelt el. Az új színrealkalmazás ilyen értelemben is oldja meg ezt a jelenetet.

Remeke a diszletfestésnek a „falanszter” is, hatalmas, óriási vaskonstrukciójával, transparens gépeivel, szürkés tónusaival, amelyek gyönyörűen reprezentálják azt a szürkévé vált világot, amelyben az ember elvesztette egyéniségét és csupán egy szám a többi között.

Az eszkimó-jelenet az új színrealkalmazásban — Madách értelmében — szomorubb lesz, mint eddig volt. Sűrűn hulló hóban — mely takarója lesz a földi világnak — valóságos hófátyol mögött álmodja át Adám az utolsó álmoképet, amelyből a színpad hirtelen visszaváltozik a paradicsomon kívül lévő vidékké, ahol Lucifer a reggeli nap odatűző fénye mellett fölébreszti Ádámot az álmából.

Pazar, művészi diszletek, hatalmas zenekar és kórusok, óriási tömegek és kiváló művészek: ez az Ember tragédiája új köntösében, mellyel a debreczeni színház egy maradandó remekművet illeszt be műsorába.

*

Szeptemberben lesz 30 esztendeje, hogy „Az ember tragédiája” először került a színpadra, amelyen semmi sikert nem vártak tőle. A bemutató kellemes csalódással járt, Madách hatalmas drámai költeménye meghódította a közönséget és azóta több mint kétszázszor adták. 1908-ban a Népszínház—Vigopera hozta színre Az ember tragédiáját Zilahy Gyula igazgató fent ismertett diszleteivel.